

Slægts-Tidende

for
Trekantområdet

Udgiwet af Trekantområdets Slægtshistoriske Forening

Nr.: 5

December

Sæson 2005/06

Bestyrelse

Formand: Jesper Ratjen, Majvænget 66, Bramdrup, 6000 Kolding.
Tlf.: 75518063. Email: j.ratjen@stofanet.dk

Næstformand og Webmaster: Kjeld Buhl, Fuglsangparken 41, 7000 Fredericia. Tlf.: 75929256. Email: k.buhl@mail.dk

Kasserer: Tommy Hansen, Islandsvej 1, 5500 Middelfart.
Tlf.: 64414977. Mobil: 55224824.

Sekretær: Leif Horsmark, Tunøvænget 13, 5500 Middelfart.
Tlf.: 64414456. Email: Leif.Horsmark@stofanet.dk

Bibliotekar et kontor: Inger Madsen, Dronningensgade 33, 7000 Fredericia.
Tlf.: 75927304.

Bladmand & lay-out ass.: Karsten Thomsen, Egeskovvej 33, 7000 Fredericia.
Tlf.: 75934590. Email: e-k.thomsen@get2net.dk

Suppleant (Moccamester): Ruth Buhl, Fuglsangparken 41, 7000 Fredericia. Tlf.: 75929256. Email: rk.buhl@mail.dk.

Suppleant (ass. Moccamester) Lilian Brahe, Lillenæs 79, 7000 Fredericia.
Tlf.: 75945025. Email: brahe@tdcadsl.dk

Møder afholdes den 2. mandag i månederne september – april og ofte i samarbejde med Fredericia Folkeuniversitet (FU). De begynder kl. 19.15 og afholdes på LOKALHISTORISK ARKIV, Frederik III's Vej 6, Fredericia. Mødelokalet er åbent fra kl. 18.30, således at der er lejlighed til slægtssnak og til at benytte foreningens bibliotek. Møderne indledes med "medlemmernes 10 minutter", hvor der kan fortælles om gode oplevelser, givtige kilder, læses op, gives tips o.s.v.. Udlån fra foreningens bibliotek sker i forbindelse med møderne. I forbindelse med møderne vil der altid være hjælp at hente til tydning af gotisk skrift eller ideer til at komme videre. Kaffe/te "ad libitum: 5 kr..

Medlemskab (incl. abonnement på "Slægts-Tidende" og "SLÆGTEN") pr. år: 180 kr. – par: 240 kr. GÆSTER ER VELKOMNE. Gæstebilletter à 35 kr. pr. foredrag.

Kravlenisserne på forsiden er Brammings kravlenisser, som vi der var børn i 1950'erne og deres forældre, forbinder med "den ægte vare". Det var Frederik Bramming (f.1911 d.1991) som i 1947 opfandt begrebet "kravlenisser".

<http://www.trekanten.webbyen.dk>

"Der kom en Potte paa Karens Dør"

En væsentlig sidegevinst for slægtsforskeren er at støde på glimt af tidligere tiders skikke og dagligdag, som man må sætte sig ind i og evt. finde forklaring på. - Som nu nedenstående inserat fra Vejle Amts Avis nytårsdag 1842; (set på læsesalen på Vejle Bibliotek).

Den gode Ven, som igaar Aftes slog Nytaar ind i min Forstue med en stor Jydepotte fuld af Bøgeaske, kan jeg ikke andet end takke paa det allervernfteligste. Da Rabalderet var forbi og Støvet havde sat sig, fik jeg feiet omtrent en halv Skæppe Afse sammen. Naar han nu vil indfinde sig, naar min Kone faaer sat Luud, saa skal jeg med Fornøielse Badse ham.

Beile, den 1ste Januar 1842.

Allerærbødigst

Lars Tømmermand

Hvad er meningen: "min Kone faaer sat Luud"? - af bøgeaske? - til at vaske med? Ja! Opslag i leksika og Axel Steensberg (red): "Dagligliv i Danmark i det nittende og tyvende århundrede", 1963 samt Frilandsmuseets hjemmeside, giver baggrund for følgende forklaring:

Bøgeaske indeholder nogle alkaliske (basiske) stoffer, som kan udtrækkes med vand, så man får lavet en "lud". Man "satte lud" ved i et kar at hælde vand på fin, sigtet bøgeaske. Den stærkt alkaliske, basiske lud spaltes fedt under dannelse af sæbe og glycerol. Askeluden var derfor hård mod hænderne, der blev ømme og hudløse.

Når asken var sunket til bunds og luden, som også blev kaldt "byg", klaret, blev den kogt i gruekedlen og hældt på tøjet i vaskekarret, som skulle stå på en karstol, så luden, efterhånden som den trak ned gennem tøjet, kunne løbe ud af et spunshul og ned en spand. Derefter kom luden op i gruekedlen for at koges og blev hældt på tøjet igen. Det fortsatte man med, time efter time, op til 20 gange og det kunne tage hele natten. Det kaldte man "at byg" tøjet. De mest snavsede steder på tøjet var forinden smurt ind i grøn sæbe og skrubbet på et vaskebræt. Efter "bygningen" skulle tøjet skylles omhyggeligt i flere gange koldt vand. For at få vand, lud og evt. askepartikler ud, blev tøjet gennembanket med en "banketærskel".

En nemmere, men mindre effektiv metode at "byge" på var, at spænde et klæde ud over karret med vasketøj. På klædet lagdes et passende lag bøgeaske som

man hældte kogende vand over. Luden tappedes af, kogtes op, - og så fremdeles.

Jydepotten, Lars Tømmermand fik ind i sin forstue, var en af de sorte potter, som blev fremstillet af kvinder, "jydepottepiger", i de midtjyske landsogne og solgt til brug i husholdninger over hele landet. De blev lavet uden brug af drejeskive. En klump ler, der hvilede på et brædt i

skødet, blev banket ud og trukket op til pottefacon. Potterne blev brændt i en mile. Den iltfattige brænding gjorde potterne sorte.

Forårsprogram 2006

*) i samarbejde med Fredericia Folkeuniversitet

Mandag den 19. jan. 06: Museumsinspektør KARSTEN SKJOLD PEDERSEN, Tøjhusmuseet, København

»Geworpne krigskarle« *)

I 1700-tallet bestod den danske hær af dels en værnepligtig landmiliti og dels en hvervet hær. De hvervede, fortrinsvis fra Tyskland, bemandede fæstningerne og var dem borgerne så til daglig. Mange blev boende i Danmark. Vigtige pointer om de hvervede 1774-1803 samt gennemgang af de vigtigste kildegrupper gives i foredraget.

Mandag den 13. feb. 06: Landsarkivar INGE BUNDSGAARD, Landsarkivet for Sjælland m.fl., København

»De fattiges kår - rettigheder og pligter« *)

- i forhold til det offentlige fattigvæsen fra slutningen af 1700-tallet. Hvilken retsstilling havde de fattige og hjælpeløse og hvordan søgte sognene at undgå deres forsørgelsesansvar? Kommunearkiverne rummer en del kildemateriale.

Mandag den 13. mar. 06:

GENERALFORSAMLING

Vi ser bagefter en interessant film.

Mandag den 10. apr. 06: Arkivar JØRGEN MIKKELSEN, Landsarkivet for Sjælland m.fl., København.

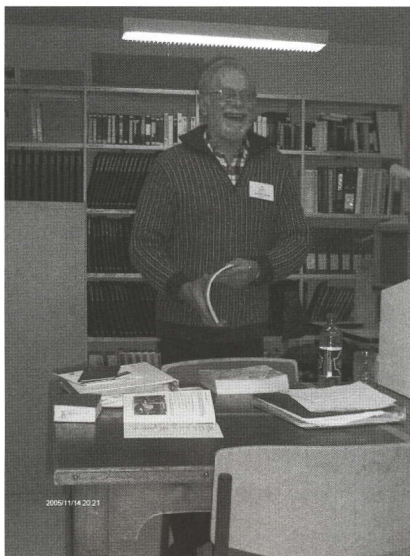
»Ældre fængselsarkiver og deres muligheder" *)

Efter en oversigt over strafferettens og fængselsvæsenets udvikling præsenteres nogle fangeskæbner fra de righoldige fængsels- og arresthusarkiver.

Seneste medlemsmøder

Medlemsmøde mandag den 14. november 2005

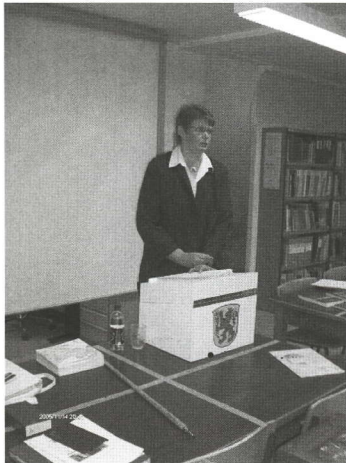
Sekretæren fortalte, at tiden omkring dette medlemsmøde havde været spændende. I Middelfart har sekretæren deltaget i åbningen af "Historiens Hus". Middelfart Museum og Byarkivet i Middelfart har overtaget det gamle bibliotek i Algade 8. Huset er gennemrenoveret til stor glæde for både ansatte og brugere. Han deltog på "Arkivernes dag" også i udgivelsen af Vends Herreds Årbog. Den har flere gode artikler fra herredet samt en om slægtsforskning.

Vores bestyrelsesmedlem, Karsten Thomsen, deltager i udgivelsen af Fredericia Årbogen som også er spændende læsning.

Anne-Lise Pallesen havde medlemmernes 10 minutter, og hvilke 10 minutter. Anne Lise Pallesen fortalte en sød historie. Jomfru Madsen fra Vestsjælland var rejst til New Zealand. En herre derude havde anonceret efter en dansk hustru. Derfor rejste Jomfru Madsen og blev gift med manden. Deres efterkommere bad Anne Lise om hjælp til at rede trådene ud. Resultatet var et omfattende opklaringsarbejde, der endte med besøg fra den fjerne verdensdel. Hvad kan man dog ikke opleve med sin forskning?

På medlemsmødet d. 14. november, havde vi Arkivbetjent Helle Bundesen, Landsarkivet for Fyn, Odense, på besøg.

Helle Bundesen fortalte om "Retsbetjentens arbejde; fra løstagne kvinder til mordsager". Retsbetjenten var jo både byfoged, herredsfoged, birkedommer og sognefoged i de forskellige lokalsamfund. Helle gav os et indblik i retsbetjentarkivernes opbygning og forretningsgangen i forskellige sager, såsom faderskabs-/allimentationssager, et tyveri og en mordsag. Det var meget spændende, med givtige oplysninger, vi kunne godt mærke, at Helle var på hjemmebane, en fornøjelse når folk har "fod" på tingene.

Medlemsmøde mandag den 10. oktober 2005

" Begravelsesprotokoller og Stolestaderegistre" .

Cand. mag. Jytte Skaaning, Odense, var i sit es. Ved aftenens foredrag var det tydeligt, at emnet fyldte meget i hendes egen forskning. Når slægtsforskere kommer dertil hvor kirkebøgerne ikke er der længere, hvad gør man så?

I Jytte Skaanings beretning var det tydeligt, at disse arkivalier er et glimrende supplement. Mødets deltagere fik en grundig orientering om, hvor arkivalier findes og hvordan de kunne bruges. Ikke mange har tænkt i den retning, men som foredraget skred frem, var der åbenlyse ideer til selv at forsøge sig udi præste- og kirkeprotokoller. Den afsluttende bemærkning var, " Den der prøver at finde sine rødder er selv ude om det".

Medlemsmøde mandag den 12. september 2005.

Meget passende, var det vores bibliotekar Inger Madsen der begyndte den nye sæson med medlemmernes 10 min. Inger fortalte i korthed om Mormonernes arkiv på Kaltoftevej, hvor alle er velkommen til at forske i den enorme mængde arkivalier dette arkiv indeholder. Virkelig inspirerende. Arkivar Karl Peder Pedersen, Landsarkivet for Sjælland m.fl., indviede os i "Amtsarkiverne,- en vanskelig guldgrube" .

Karl Peder Pedersen indrømmede, at de mange hyldekilometer ikke blev udnyttet efter fortjeneste. Det kan skyldes, at de virker uoverskuelige og kan være svære at hitte rundt i. Det veltilrettelagte foredrag, gav os dog et godt billede af dets 300 år gamle historie og et overblik over de mange spændende slægtshistoriske kilder det indeholder.

LÆGDSRULLER

*»En slægtshistoriker vil stå sig selv i lyset,
om han ikke fæster tilstrækkelig opmærksomhed
ved lægdsrullerne. « (Holger Heltoft: Fortid og Nutid Bd. XI, 1935)*

Sølægdsrullerne - en ret ukendt kilde til landbefolkningens historie i første halvdel af 1800-tallet.

af Jens V. Olsen

*(En let revideret udgave af artiklen i Årsskrift 2004 for Roskildeegnens
Slægtsforskerforening)*

Den første periode - kun én slags lægdsruller.

Efter ophævelsen af stavnsbåndet i 1788 blev der indført et centralt lægdsvesen, der skulle registrere den mandlige befolkning med henblik på udskrivning til militæret.

Inden da var det godsejerens pligt at udskrive unge mænd til militærtjeneste blandt hans fæstebønder, der blev registreret i de såkaldte reserveruller. De ruller, der er bevaret, findes i godsarkiverne.

Nu blev landet inddelt amtsvis i en række lægder, der normalt omfattede et sogn. Inden for hvert amt blev lægderne nummereret fortløbende. Det var dog ikke hele den mandlige befolkning, der skulle være soldater, kun sønner af bondestanden. Børn af adelige, af gejstlige eller verslige embedsmænd samt børn af degne og skoleholdere blev fritaget ligesom købstædernes befolkning.

Omkring 1789 indrettedes de første lægdsruller, idet alle mænd under ca. 45 år blev skrevet i rullen. Hvert lægd fik sin protokol hvori mændene og drengene fik tildelt hvert sit løbenummer. Man registrerede de enkelte med deres faders navn, deres fødested, alder og for de voksne deres højde samt nuværende bopæl og endelig oplysninger om session, om de havde været soldater samt om de var gifte gårdejere eller -fæstere. De sidstnævnte blev fritaget for soldatertjeneste og slettet af lægdsrullen, da de var nødvendige for gårdens drift og familiens opretholdelse. Hvor faderen var ukendt noteredes i stedet moderens navn.

Den første periode blev der skrevet nye lægdsruller hver andet eller tredje år, idet man holdt styr på hvem, der i perioden flyttede fra et lægd og til et andet. I den nye lægdsrulle blev alle igen opført med hver sit løbenummer startende med nummer 1

idet man samtidig noterede det gamle løbenummer fra den forrige lægdsrulle, så man kan genfinde enhver. Ved siden af disse hovedruller blev der hvert år ført tilgangslisten. De år, hvor der var hovedruller, indførtes tilgangen i dem efter de ordinære indførsler.

Tilgang, enten i form af tilflytning eller nyfødte drenge, blev noteret med et nummer, der fortsatte rækken fra hovedrullen, men yderligere forsynet med et bogstav, der skiftede fra år til år. Flytning blev noteret i den nyeste hovedrulle eller evt. tillægssrulle, hvor han er registreret, ved en overstregning og en angivelse af nummeret på det lægd, hvortil han var flyttet samt det bogstav og løbenummer han havde fået tildelt i tilgangslisten. Hvis han var flyttet til et andet amt blev det også angivet. I tilgangslisten for det sogn, hvortil han var flyttet, angives fra hvilket lægd og evt. amt han var kommet sammen med hans løbenummer.

Dette system gør det meget nemt at følge de unge mænds flytning, både frem og tilbage i tiden. Lægdsrullerne er en af de meget få kilder, der peger fremad i tiden.

Indtil 1849 blev drenge indført fra deres første leveår. Efter 1849 blev de først indført som 15-årige og lægdsrullerne blev kun renskrevet ca. hvert sjette år, hvilket gør dem vanskeligere at anvende. Fra 1869 blev drengene indført det år, hvor de fyldte 17 år. I 1870 blev lægdsvæsenet ændret og der kom helt nye lægdsnumre.

Sølæggerne indføres - flere detaljer kommer med

Allerede ved forordningen af 1/2 1770 blev det bestemt, at købstadsfolk og deres børn, som ernærede sig af søen samt de, der boede nær havet, skulle anses som søfolk og indrulleres. De kaldtes sølimitter, hvilket også brugtes som betegnelse for de områder nær havet, som blev udlagt dertil.

Indrulleringen skete dog i de ordinære lægdsruller indtil det ved en forordning af 8/1 1802 bestemtes, at sølimitområderne blev udvidet og at man lavede en særlig registrering i de såkaldte sølægdsruller.

Sølæggerne omfattede ligesom landlægderne som regel et sogn. De nummereredes amtsvis med de samme lægdsnumre, som brugtes ved landlægderne. Alle sogne, der grænser op mod havet, bælte og de større fjorde, fik den befolkning, der boede i sølimitområderne, overført fra landlægde og til sølægde. Øer som f.eks. Fanø og Fur blev helt omregistreret til sølægde.

Et lægd omfattede som regel et sogn; men for Fanø kan det nævnes, at på grund af det store indbyggertal, er Nordby sogn omfattet af ikke mindre end fire lægde, nemlig lægde 102 til 105 i Ribe amt. Det samme kan ses i de større købstæder.

En særlig detalje ved sølægdsrullerne er, at de blev opdelt i tre kategorier,

nemlig ungdomsruller omfattende drenge fra fødselen og til ca 15 år, hovedruller omfattende alle de, der kunne indkaldes og endelig ekstraruller, der omfattede de, der var fritaget enten på grund af, at de var forsørgelsespligtige gårdmænd, eller havde mindre skavanker, der gjorde dem utjenstedygtige som ordinære marinesoldater samt alle de ældre over 50 år, der stadig drev deres erhverv, f. eks. som fiskere. Først når de som gamle helt fraskrev sig søen, blev de slettet.

Ungdomsrullerne ligner meget landlægdsrullerne i indretning. Inden for hvert lægd registreres såvel gammelt løbenummer, hvis de allerede er indskrevet tidligere, som nyt løbenummer, evt. med bogstav for tilgang. Drengens faders navn (moderens hvis faderen er ukendt), fødested, alder og opholdsted. Hertil kommer en ny kolonne "Faderen findes i Rullen og beboer Stedet No.". Her identificeres faderen entydigt, enten med hans nummer i lægdsrullen, eller som noget nyt med et nummer på stedet, hvor familien bor. Mere om det senere. Til sidst er der anmærkninger, hvor det bemærkes når de unge mødte på session og fik udstedt et såkaldt søpatent og blev taget i ed og blev overført til hovedrullen.

I hovedrullen finder man udover de ovennævnte oplysninger også kolonner, hvori det registreres hvorvidt den unge mand er usøvant, eller søvant, halvbefaren eller helbefaren afhængig af, om han overhovedet ikke har været på søen, om han har arbejdet som fisker, eller om han har været til søs med større skibe. Søpatentet er klassificeret tilsvarende, og hvis en ung mand opklassificeres, så får han et nyt patent. Det angives også, hvis han er familieforsørger, hvilket sted han beboer og eventuelt også stedets hartkorn. Hvis en indkaldt er på togt, så er skibets navn og eventuelt kaptajnens navn nævnt.

Søbeboerrullerne - en særlig registrering

Her er tale om en særlig række protokoller, hvor man holder styr på alle "Søe-Limit Stedernes Tal No.". Amtsvis og lægd for lægd med samme nummerering som i lægdsrullerne, findes lister med de enkelte steder opført med et stednummer, byens eller stedets navn, beboerens navn, alder og hans registrering i sølægdsrullen. Det er vigtigt at huske, at hvis beboeren bor til leje eller har fæstet stedet, så er det ham og ikke ejeren, der registreres i modsætning til andre ejendomsregistreringer.

Søbeboerrullen føres løbende ajour med forandringer, når den gamle beboer dør eller går på aftægt, hvem der kommer ind som den nye beboer. Ligeledes registreres flytninger og hvis, der på en ejendom bor indsidderfamilier, er deres overhoved også nævnt. Det er såvidt jeg ved, den eneste kilde, hvor man med sikkerhed kan knytte en indsidderfamilie til et bestemt sted.

Hvis der sker udstykning, så registreres de enkelte parceller med deres beboere

under den oprindelige ejendom. Senere kan de blive registreret som selvstændige steder med eget nummer.

Søbeboerrullerne findes i to udgaver. Den første omfatter perioden fra ca 1806 og til ca 1825. Den sidste fra ca. 1825 og til ophævelsen af de særlige regler for sølægdsvæsenet omkring 1860. Det er de samme stednumre, der benyttes i begge protokoller.

Disse temmeligt ukendte ejendomsregistre har især stor betydning, da de omfatter en stor del af perioden 1801-34, hvor der ingen folketælling findes. For Fanøs vedkommende har de en ekstra betydning, da øen ikke blev matrikuleret i 1688. Først med 1844 matriklen har vi en komplet ejendomsregistrering, der allerede fra 1806 erstattes fint af søbeboerrullerne.

Hvor findes de forskellige protokoller

Sølægdsruller samt søbeboerrullerne findes i Rigsarkivet i København, medens landlægdsrullerne nu er opstillet til selvbetjening i Landsarkivet på Jagtvej i København.

Søbeboerrullerne er, såvidt jeg ved, endnu ikke registreret, men skal bestilles med angivelse af amt, lægdsnummer og årstal.

Lægdsrullerne kan findes i to eksemplarer. Det ene (den komplette serie) findes nu i Landsarkivet på Jagtvej og det andet (amtsmandens kopi) findes i de enkelte landsarkiver, hvor de kan rekvireres i det omfang, de er bevaret. Dette skulle også gælde sølægdsrullerne, men ikke søbeboerrullerne, der kun findes i Rigsarkivet.

Hvis du som slægtsforsker har undret dig over, at du ikke har kunnet finde en ane eller slægtning, der burde stå i lægdsrullen, så kan det skyldes, at han er sølimit. Derfor, kontrollér om der findes en sølægdsrulle, og hvis du finder ham her, så får du straks mange flere oplysninger, end de almindelige lægdsruller kan give.

Litteratur:

Håndbog for danske lokalhistorikere (Kbh 1965).

Politikens Håndbog i Slægtshistorie (Hans H. Worsøe). Flere udgaver.

Fabritius og Hatt: Håndbog i Slægtsforskning (3. udg, Kbh 1963) omtaler som den eneste søbeboerrullerne i tilføjelserne bagest i bogen.

Landsarkivet for Nørrejylland og hjælpemidlerne til dets benyttelse (guiden) bind 2, s. 110ff.

Lægdsrulle-eksempel fra tiden efter 1861.

Lægdsrulle, 2.udskrivningskreds, ført 1887, lægd 232:

(fra Rigsarkivets hjælpefolder, nr. 10, 1995: LÆGDSRULLER II. Efter ca.1861)

Lægds Nr. 232.									
Ses- Bog	Nr.	Den Værnepligtiges fulde Navn.	Faderens eller Moderens Navn og Bølling.	Fødested.	Fødsels- År	Indførelse- År	Stilling.	Støbt.	hjemfærd.
L 64		Mads Christian Jacobsen	Gårdm. Jakob J. Fel. M. Madsen stang		1855	b. 7/2	1878	b. 2/8	b. 2/8
Betegninger:		Ulf 29 87 p 5 - 7 - L - 12			F. d. 6 89			26 79	27 79
		U.A. 1878 Ford. 1886.						28 82	28 82
5-55 N 16									

Det viste eksempel vedrører Mads Christian Jacobsen, søn af gårdmand Jakob Christian Madsen. Man ser, at han gjorde tjeneste i 39. [infanteri]batallion. Her skal især fremhæves de oplysninger, der gør, at man kan følge ham fra rulle til rulle.

Flytninger. I det viste eksempel ses to flytninger noteret i rubrikken "Vedtegninger". øverst står der: "**Fra 5 7 - L - 12**". Det viser, at Mads Christian Jacobsen er kommet fra et andet lægd:

"5" angiver, at han kommer fra 5. udskrivningskreds. "7" er nummeret på det lægd han fraflyttede. "L" betegner året for flytningen (1887). "12" er Mads Christian Jacobsens løbenummer i den gamle lægdsrulle.

Nederst i rubrikken ses vedtegningen: "**5 - 55 N - 16**". I dette tilfælde flytter han til et andet lægd, nemlig 5. udskrivningskreds, lægd nr. 55 i 1889 (bogstav "N"), hvor han får løbenummer 16. Rækkefølgen er derfor: **1)**

Udskrivningskredsen **2)** lægdets nr., **3)** året anført med et bogstav og **4)** den værnepligtiges nye løbenummer. Hvis flytningen sker inden for samme udskrivningskreds, bliver dets nummer *ikke* anført.

Der findes en "nøgle", der gør det muligt at finde ud af, hvilket sogn eller købstad, der skjuler sig bag et lægdsnummer

På LA Odense: G.HvidJøer: »Vejledn. i benyttelse affynske lægdsrullefilm 1790-1862«

På LA Viborg: Cirkulær-Bestemmelse vedkommende Lægdsvæsenet"

Et opslag i Viborg viser, at Vejle amts lægd nr. 77 (og 76) var Sindbjerg sogn (undertiden kan et sogn være splittet op i to lægder).

Forkortelser. I vedtegningerne ses ofte benyttet et system af forkortelser, der bl.a. kan rumme oplysninger om den enhed den værnepligtige skulle gøre tjeneste ved. I de omtalte hjælpefolder er der en liste over størstedelen afforkortelserne. Se ellers folderen: "Rigsarkivet informerer Nr.32 Lægdsrulleforkortelser" (gratis på RA og på deres hjemmeside) eller Hæfte udgivet af »Slægten«: "Lad os stå vagt og væme"

Julekager

Et par jule-traditions-opskrifter på småkager. Disse småkager efterspørges ikke bare fordi de er tradition hjemme hos os (Jesper Ratjen), men fordi de er meget lækre.

Mormors kanelkager

(mormor: Julie Langmack f. 1885 i Århus d.1972 på Frederiksberg)

½ pd. smør (blødgjort)

½ pd. melis

3 æggeblommer

Melis og æggeblommer røres først og røres derefter sammen med smørret

½ pd. mel

5 tsk. stødt kanel

Revet skal af 1 appelsin

Blandes og røres sammen med smør/sukker

Sættes i små klatter af størrelse med en marmorkugle (flyder meget ud) med en smuttet, hel mandel ovenpå.

Bages ved 200 grader i ca. 10 minutter.

Der bliver ca. 60 stk. af denne portion.

Hansines Israelitter eller Ingenting

(Hansine er fra Tønder-egnen.)

Opskriften er fra

Meta Tønder: "Sønderjyske Bageopskrifter siden 1830 fra Tønder og Omegn", 1955

2 Æg

½ Pd. Smør eller Margarine

¾ Pd. Sukker

1 Pd. Mel

Hasselnødder eller mandler

Smør og det halve af Sukkeret røres hvidt.

Heri kommer de to Æggeblommer og Melet.

Dejgen udrulles og afstikkes med et mindre Glas.

De to Hvider piskes stive, og Resten af Sukkeret kommer i.

Kagerne sættes paa en smurt plade.

En Teske af Æggehvidemassen anbringes paa hver, med en Nød oveni.

Vi plejer at bruge tre æggehvider, da det ellers kan knibe at få nok.

Bages ved svag varme

Antal: "en pæn portion".

SLÆGTSFORSKNING - de allerførste trin

1) Kontakt familien

og få den til at fortælle om familiemedlemmerne. Navne, datoer og familie-medlemmers bopæle er meget vigtige. Alle hændelser (dåb, konfirmation, vielse, begravelse), som ligger mere end 50 år (tilgængelighedsfristen) tilbage, SKAL efterkontrolleres i kirkebogen.

SKRIV ALT OMHYGGELIGT NED MED KILDEANGIVELSE

Lån fotografier, breve m.m. til kopiering. Prøv at få sat navn på så mange som mulig af de personer, der optræder på fotografierne - og steder! (Regn med fejlhuskninger!)

2) Kirkebøger på landsarkivet

På Landsarkivet (i Viborg for Nørrejylland, Aabenraa for Sønderjylland, Odense for Fyn, København (Jagtvej 10) for Sjælland, Bornholm m.m.) kan områdets kirkebøger efter 1891 ses i original. Alle kirkebøger før 1891 er filmet på mikrofichekort og kan ses for hele landet på et af Statens arkiver (et landsarkiv, Rigsarkivet, Erhvervsarkivet). De mange lokalarkiver har normalt kopier af egenes kirkebøger (samt meget mere).

Kirkebøgerne oplyser om de kirkelige handlinger. Man skal kende det sogn, hvor denne fandt sted! (Kendes et stednavn kan man benytte værket »Trap: Danmark«, »Postadressebogen« eller www.krabsen.dk til at finde sognet).

3) Folketællinger på landsarkiverne og Rigsarkivet

Folketællinger gennemførtes med ujævne mellemrum: 1787, 1801 og 1834 - 1860 hvert 5. år. 1860 - 1901 hvert 10. år. (I Kbh. dog også 1885 og 1895). 1901 - 1930 hvert 5.år.

Samtlige beboere taltes sognevis, familievis med navn, alder, civilstand og erhverv (fra og med 1845 også med fødested).

Folketællingerne giver altså overblik over familierne og henviser (fra 1845) også til fødesognet, i hvis kirkebog dåben, og dermed forældre og faddere findes angivet.

Folketællinger er gennemført af landets centraladministration og hører derfor principielt hjemme på Rigsarkivet, hvor de er tilgængelige efter 80 år.

Landsarkiverne har dog landsdækkende mikrofiche af nogle af dem. 1801-tællingen er lagt ud på internettet i afskrift (www.ddd.sa.dk).

SKRIV KILDERNE ORDRET AF - DET HELE! ALT ER VIGTIGT!

HUSK KILDEANGIVELSE på ALT!

4) Ved evt. adgang til internettet er foreningen »Data i slægtsforskning - DIS, Danmark«s hjemmeside (www.dis-danmark.dk) meget anbefalelsesværdig.

Oversigt over Statens arkiver fås på: www.sa.dk

Oversigt over lokal arkiver kan ses på :

www.lokalarkiver.dk/veiviserlindex.htm

Lokalarkivernes indhold søges på: www.ddd.danpa.dk

Det oftest hørte udsagn om slægtsforskning er:

"Bare jeg dog var begyndt noget før!"

God fornøjelse ønsker

Trekantområdets Slægtshistoriske Forening (www.trekanten.webbyen.dk)

Kirkebøger på Landsarkivet

Siden slutningen af 1600-tallet har præsterne skullet føre bog over de kirkelige handlinger: Døb; Konfirmation (fra 1736); Trolovelse med notat om den senere vielse. (Vielse kaldtes også copulation). Begravelse. I de ældre kirkebøger indførtes også altergang (communion).

For de fleste sogne er der bevaret kirkebøger fra begyndelsen af 1700-tallet. (For jyske sogne kan man se en oversigt i: »Arkivhåndbog for Nørrejylland«, DHF 1980).

Fra 1814 er kirkebøgerne ført i pricipielt 2 enslydende eksemplarer (af sognepræsten og degnen) på fortrykte skemaer. Inden da måtte præsterne selvom, hvordan de førte kirkebogen og nogle af dem kan være noget uoverskuelige, men når man ved, hvad man leder efter, er det ikke håbløst. Kirkebøgerne til og med 1891 er filmet på filmlæsekort (mikro-fiches), som kan læses på arkiverne. På egnens Landsarkiv og på de større lokalarkiver findes kirkebøgerne også som indbundne fotokopier. Kirkebøger senere end 1891 kan ses i original på Landsarkiverne. Man må se indførelserne når de er 50 år gamle. *Man kan ikke få lov at se kirkebøger på det lokale kirkekontor.*

Begynd med det kendte

En fødsel og fødested: Dato for fødsel og fødesogn - eller rettere: Dåbsdato og dåbssogn.

Indtil Grundloven 1849 var der dåbspligt i Danmark. I ældre tid indførtes fødslen først i forbindelse med dåben, der oftest fulgte kort tid efter, men hvis barnet havde været svagt og var blevet hjemmedøbt, kan dåben (fremstillingen i kirken) finde sted adskillige måneder efter i venten måske på varmere vejr.

Er fødslen fundet ses oplysning om: Barnets navn; faderens navn, erhverv, bopæl; Moderens navn; Fadderne med angivelse af deres navn, (erhverv) og bopæl og hvem der bar barnet. (Blandt fadderne er der ofte familie, hvis bopæl kan give vink om hvorfra faderen eller moderen stammer).

Sådan kan man blade tilbage med »9-måneders-spring« til man finder et tidligere barn osv. Når børnene "slipper op" kan man lede efter forældrenes vielse, der oftest fandt sted i brudens hjemsgn, men med notat også i brudgommens hjemsgns kirkebog. Ved vielsen opgives brudens alder og så kan man jo se om hun er født det pågældende antal år før i det pågældende sogn.

Derved får man et nyt forældrepar at fortsætte en tilsvarende undersøgelse med. Osv.

»Til- og Afgangslister« (fortrinsvis omfattende tyende) førtes i kirkebøgerne 1814 - 1854 (købstederne) og 1814 - 1875 (landsognene), som giver mulighed for at følge de unge menneskers flytninger indtil de gifter sig.

Et eksempel på en kirkebogsindførelse.

Fra Bogense kirkebog 1667.

Dominica 18. à Trinitatis er døbt Rasmus Hansens søn af Harsel, navnlig: Jens.
 ad partem, N: Jens. Testes, Anders Andersen, Hermand
 Peitersen, Christen Jensen, Lauritz Lauritzen,
 Maren Jensdatter, Boell Rasmusdatter.

Dominica d. 18. efter Trinitatis er døbt Rasmus Hansens søn af Harsel, navnlig: Jens.
 Faddere: Anders Andersen, Hermand Peitersen, Christen Jensen, Lauritz Lauritzen,
 Maren Jensdatter, Boell Rasmusdatter.

Dominica d. 18. efter Trinitatis, betyder den 18. søndag efter Trinitatis, her den
 6. oktober 1667.

Et eksempel på en folketælling.

41

Opptegnelse

Folketallet i Taulov Sogn under ^{den} Koldinghuus Amt, saaledes som det befandt sig
 at være den 1ste Julii 1787, tilligemed Forklaring om enhver Persons Stand, Embede og
 Narings-Wei, med videre. 239

Quærens og Eiendoms Navn, samt Familierens Titel.	Personernes fulde Navne udi enhver Familie.	Familien, samt om Dørene ne ere agte eller uagte, af serge, ander eller hvilket Egteskab.	Personernes Alder, det lste bende Alders Aar beregnet.	Ugtet eller Ugt, og hvorofte de have va- ret i Egteskab eller Egteskab.	Personernes Titel, Embede, Forretning, haandvaer eller Nar- ings-Wei.	Summa paa Folketallet i hver Bye og Sogn; med videre.
Nebel Bye af Familien	Jens Lauritzen	Solbrønden	35	gift	Byegårdshjælper	
	Christen Lauritzen	Marskmanden	27	gift		
	Jens Portholm	Marskmandens fader	66	gift	Byegårdshjælper	
	Hermand Lauritzen		27	gift		
	Christen Lauritzen	Cirant	27	gift		
	Christen Lauritzen		21	gift		
	Boell Jensdatter		18	gift		
	Maren Jensdatter		35	gift		
	Maren Christensdatter		24	gift		
	Quentinde Lauritzen		29	gift		

Her fremgår det at det er folketællingen for Taulov sogn under Koldinghuus amt
 den 1. juli 1787, samt at lokaliteten er Nebel, Bye og det er 1. familie, her præstegården.
 Tilgift får vi også oplyst, hvem der er præstens kones fader.

Skriften er nu meget nemmere at læse.

Hvad er en Kokette?

Den amerikanske Digter *Longfellow* besvarer dette Spørgsmaal i følgende Ord:

En Kokette er en ung Dame, som ejer mere Skønhed end Forstand, flere Talenter end Kundskaber, større legemlig end aandelig Tiltrækning, har flere Beundrere end Venner og omgaas mere med Narre end med forstandige Mænd.

En prøvelse i slægtsskabsbetegnelse:

"De siger, at De er en Slægtning af anklagede", sagde Dommeren til Vidnet. "Hvordan er Slægtsskabet?"

"Hans første Kones Kusine og min anden Mands første Kones Tante var gift med to Brødre, som hed Hansen og var kødelige Fætre til min Moders kødelige Tante, og desuden var hans Bedstefader paa mødrende Side og min Bedstemoder paa Mødrene Side Halvkusiner og hans Stedmoder giftede sig med min Mands Stedfader, efter at hans Fader og min Svigermoder var døde, og hans Broder Niels og min Svoger Jens giftede sig med to Tvillingsøstre. Jeg har aldrig regnet saa nøje ud, hvor beslægtede vi er, men jeg har altid betragtet ham som en slags Fætter"

Fundet under overskriften "Dit og Dat" i dagbladet "Sydjylland 2.maj 1902"

Svar med 4. ombæring

En husmoder vil gerne vide, hvor mange der skal laves aftensmad til. Idag ringer, 'mail'er eller 'sms'er man, hvis man ønsker hurtig kontakt og svar på sin middagsinvitation.

I 1910 måtte og kunne man ty til andre muligheder for invitation og svar samme dag. Man kunne sende et postkort! I hvert tilfælde indenfor "Kjøbenhavns Bydistrikter":

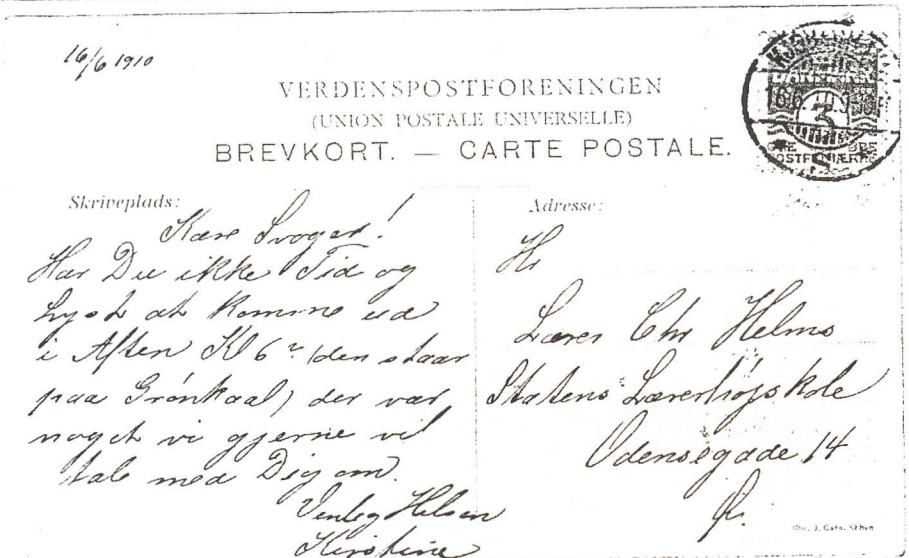
Et postkort, som blev lagt i postkassen i distrikt S (Sønderbro) inden kl. 8.30 formiddag, kunne nå adressaten i distrikt Ø (Østerbro) med 3. ombæring, som gik ud kl. 11.15 formiddag. Hvis et svar postedes i distrikt Ø inden kl. 2 eftermiddag, kom det ud med postbudet på hans 4. ombæring i distrikt S kl. 4.45 eftermiddag.

Så havde husmoderen et varsel på en times tid

(Jfr. tabel: "Udbringningstider for Lokalbrev, nedlagte i Kjøbenh.s Brevkasser paa Søgnedage" i: »Post-, Jernbane- og Telegrafhåndbog for Kongeriget Danmark«, maj 1910.

Venligt mailet til Jesper Ratjen af souschef, overinsp. Erik Jensen, Post & Tele museet, Kbh.)

Illustration: Postkort

Tema-aftener på Middelfart Museum

Museet holder tema-aftener for at skabe ny viden om den lokale historie. Efter et oplæg er deltagerne velkomne til at bidrage med deres oplevelser og oplysninger om f.eks. fotografier og genstande med relation til emnet.

Tirsdag 13. dec. 2005 kl. 19 - 21.30.

Julens pynt, lege og traditioner med Harriet Hansen og Maiken Nørup.

Tirsdag 10. jan. 2006 kl. 19 - 21.30.

Statshospitalet i Middelfart - om hospitalets historie og arbejdet med ny udstilling. Med Maiken Nørup.

Tirsdag 14. feb. 2006 kl. 19 - 21.30.

Når dansen går- om danserestauranter og forlystelser i Middelfart. Med Maiken Nørup.

Fyraftensmøder på Middelfart Museum

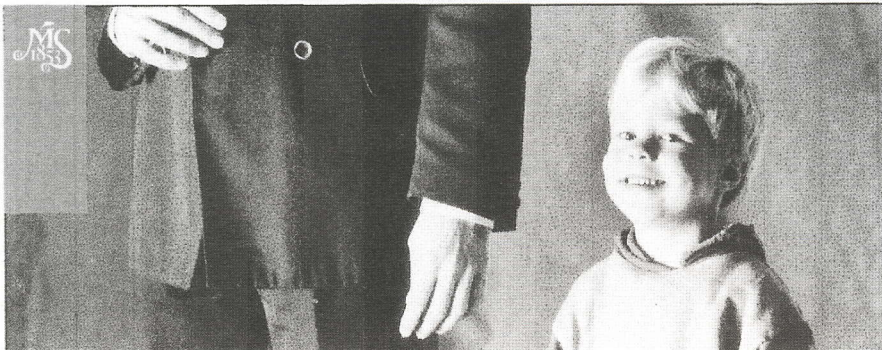
Museets fyraftensmøder er en uformel sammenkomst. Her kan man over en kop kaffe høre spændende historier fra de inviterede foredragsholdere.

Onsdag 25. januar 2006 kl. 16.30-17.30.

IKEA - om møbelkædens historie og design. Med cand. mag. Henriette Bundsgaard.

Onsdag 22. feb. 2006 kl. 16.30 - 17.30.

Hindsgavl Gammel Slot - om området, borgens indretning og de folk der boede der. Med middelalderarkæolog Liselotte Uhrenholt.

**Nogen skal jo gi' dig
et pengeinstitut i øjenhøjde**

Ring og få en aftale.
Hos os eller hos dig.
Et møde er helt uforpligtende.

 **MIDDELFART
SPAREKASSE**
- vi har overskud til dig

Middelbart afdeling
Algade 69
5500 Middelbart
Telefon 64 22 22 22
www.MidSpar.dk

MV-TRYK a/s
Værkstedsvvej 28 . 5500 Middelbart
Tlf. 64 41 15 62
info@mvtryk.dk